

"Vi Memm"

Han senket gullkrysseren «Edinburgh»

■ Dette er ex-korvettenkapitän Heinz Peters – mannen som senket gullkrysseren «Edinburgh» i Barentshavet 2. mai 1942. – Jeg visste ingenting om gullet før jeg hørte det fra en tysk journalist, sier Peters. Her er rapporten om «Edinburghs» dramatiske, siste dager.

■ Den britiske krysseren «Edinburgh» (10.000 tonn) eskorterte den vestgående konvøyen QP II med tretten handelsskip fra Murmansk til Island, da den om ettermiddagen 30. april 1942 ble truffet av to torpedoer fra den tyske ubåten U 456.

I de to følgende dager ble det gjort flere mislykkede forsøk på å taue den sterkt skadde krysseren tilbake til Murmansk.

Men innsatsen fra kryssermannskapene var forgjeves.

I grålysningen 2. mai ble «Edinburgh» innhentet av tre tyske destroyere i Zerstörrgruppe Nordmeer, som på det tidspunkt var stasjonert i Kirkenes.

I et forrykende sjøslag mellom den tyske flotiljen og de britiske fartøyene, ble «Edinburgh» truffet av en tredje torpedo fra destroyeren Z 25 under kommando av korvettenkapitän Heinz Pe-

ters. Samtidig ble krysseren næreskorte – de to destroyerne «Foresight» og «Forester» – satt ut av spill av tyskernes tunge skyts.

Men britene hadde flaks.

Det eneste av kanontårnene på «Edinburgh» som kunne fyre av skudd under slaget, traff Z 7 i maskinrommet allerede med den andre salven. Etter kort tid måt-

te det synkende fartøyet oppgis. De to gjenværende, Z 24 og Z 25, ble beordret ut av kampen.

Kommanderende offiser trodde han sto overfor overlegne motstandere, mens tyskerne denne kalde maimorgenen i Barentshavet i virkeligheten hadde sjansen til å utsette en hel britisk flåtestyrke.

Kaptein Heinz Peters, som nå er pensjonist, sier:

– Jeg hadde ikke anelse om at «Edinburgh» var truffet av en av våre torpedoer. Vi hadde hendene fulle med å nedkjempe den britiske eskorten og redde mannskapet fra Z 7. Først da vi nådde hamn i Kirkenes fikk jeg radiomelding fra admiral Hubert Schmundt: «Til Z 25. Bravo!» Det var hele gratulasjonstelegrammet!

De de to tyske fartøyene kom til Kirkenes, var «Edinburgh» forlenget gått til bunns. Torpedoen fra Z 25 rev hull tvers gjennom skroget, og krysseren begynte straks å legge seg over mot babord. Noen minutter over klokken sju om morgenen ble det gitt ordre om å forlate skipet. I løpet av en time ble åtte hundre mann plukket opp av to minesvepere, som kom til unnsetning fra Murmansk.

Men «Edinburgh» ville ikke synke.

Selv om det forlatte vraket ble beskyttet med kanonild og synkeminer sluppet langs siden, måtte «Foresight» bruke sin siste tor-

pedo, før krysseren la seg over og forsvant på 270 meters dyp. Høyst sannsynlig brakk krysseren i to før båten kl. 08.52 den 2. mai 1942 gikk til bunns i Barentshavet.

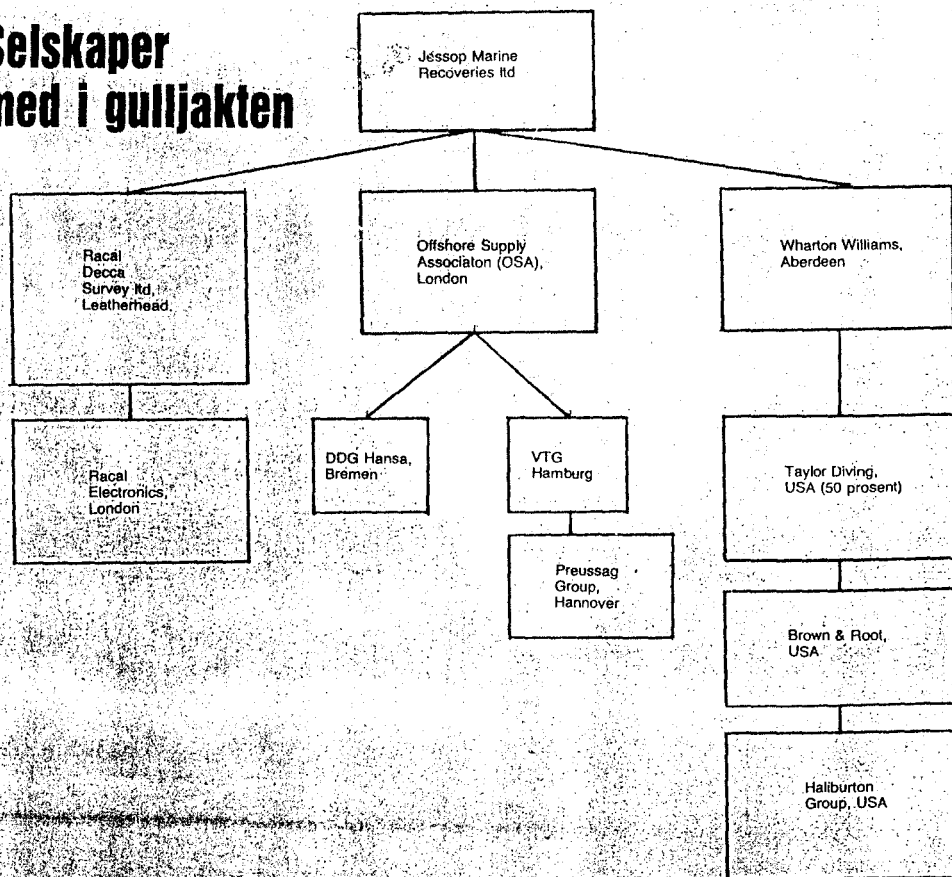
Det få visste var at «Edinburgh» med i dypet tok seks tonn gull – Josef Stalins betaling til vestmaktene for amerikansk krigsmateriell. Gullskatten – en av de mest formidable som noensinne har vært fraktet på en kjøll – var låst ned i krysserens bombesikre magasin midtskips. Magasinet ble satt under vann allerede ved den første torpedotræfieren. Det ble derfor ikke gjort forsøk på å redde gullet, som i dag er verdt 600 millioner kroner.

Fiskerne kjenner posisjonen

I følge kontreadmiral Stuart S. Bonham-Carters siste rapport, sank «Edinburgh» i posisjon 71 grader 51 minutter nord, 35 grader 10 minutter øst. I denne posisjonen er intet vrak kjent av norske fiskere, som har plottet inn hver eneste hindring på havbunnen på sine fiskerikart.

Men noe lengere sør, i posisjon 71 grader 43 minutter nord, 34 grader 53 minutter øst, ligger to vrak like i nærheten av hverandre. Trølig er dette «Edinburgh» og Z 7, vrakene som internasjonale skattejegere i årevis har vært på jakt etter. ■■■

Selskaper med i gulljakten

EDINBURGH

Fra foregående sider:

Ekspedisjonen vil koste ti-talls millioner

11/9-89

vært ansett som en oppgave på grensen av det mulige – så vanskelig kan navigasjons- og værforholdene i Barentshavet være.

Mén den gamle supplybåten «Dammtor» klarte jobben.

Etter en svipptur innom Kirkenes og et besøk på radiostasjonen i Vadsø – hvor nøyaktig peileutstyr ble montert – gikk fartøyet til «Edinburghs» siste kjente posisjon i begynnelsen av mai. I dette området – rundt 71 grader 51 minutter nord og 35 grader 10 minutter øst – ligger det flere vrak. Så langt øst i Barentshavet er verken Decca eller satellitnavigasjon til å stole på.

Men det hypermoderne utstyret «Dammtor» hadde skjult i pakkassene på akterdekket, mestret situasjonen.

Etter bare fjorten dager hadde Jessop Marine sirklet inn vrakets eksakte posisjon – og fotografert skroget på 800 fots dyp fra en fjernstyrt miniubåt.

Allerede 21. mai var fartøyet tilbake i Skottland med en utmerket 4-timers videofilm av «Edinburgh» nedlåst i saften.

– Fremragende, er dykker-ekspertenes dom over selskapets veløpige jobb.

I god stand

I følge opplysninger gitt i britisk presse rører filmen at vraket av «Edinburgh» er i forbausende god stand til tross for fire torpedotreffer og nesten 40 år på havets bunn. Filmen viser klart krysserens 32 fots kutter, som var surret i galgene på styrbord side. Synlig på filmen skal også være et av trippeltårnene med 6-tommers kanoner, torpedorørne og merkelig nok, en plastpose som på ett eller annet vis har drevet ut i gråsonen og kilt seg fast i vrakgodset.

Men selv om skroget synes helt, i følge de opplysninger som er lekket ut, står dykkerne overfor en tøff jobb. Gullet var lagret i det såkalte bomberommet – som ble satt under vann ved den første torpedotrefferen. Like i forkant av dette rommet har to tyske torpedoer med tilsammen 700 kilo TNT eksplodert og revet gapende hull tvers gjennom fartøyet.

Det man ikke med ett hundre prosent sikkerhet vet, er om

bomberommet har tålt denne påkjeningen – eller om de seks tonn med gullbarrer er slynget ut av vraket og spredt utover mudderet på bunnen.

Siden Jessop Marine likevel synes å ville fortsette redningsarbeidet, er det trolig at videofilmen har bekreftet at panserplattene i bomberommet har overlevd de voldsomme trefferne.

Heliumdykkere

Jessop Marine Recoveries skal ta i bruk de mest avanserte dykkermetoder for å bringe gullskatten til overflaten.

Til dette trenger de et dykkerskip utstyrt med dekompressionskammer og fjernstyrte miniubåter (dykkerklokke), som kan bringe heliumdykkere ned til 270 meters dyp. Allerede nå går det rykter om at det tyske «Stephanieturm» er engasjert til jobben, som skal starte i begynnelsen av juli.

Under såkalte «mettede» dykk puster dykkerne inn en blanding av helium og oksygen, og den spesielle teknikken gjør at de kan oppholde seg under trykk over lange perioder (2-3 uker). Det betyr at store dyp er innen rekkevidde, og enorme tidsbesparelser i og med at de langvarige dekompressionsperiodene mellom hvert dykk på så store dyp kan unngås.

Etter at dykkerne er gått inn i trykkammeret i dykkerlokkene eller mini-ubåten, som styres fra kontrollrommet på dykkerfartøyet, økes trykket til det tilsvarende trykket på det aktuelle dyp – i dette tilfellet 250 – 270 meter.

Dykkerklokken senkes så til den henger over det sted på vraket, hvor dykkerne skal arbeide med skjærebrennere og annet sofistikert undervannsutstyr. I lyset fra skarpe lyskastere kan så dykkerne jobbe i skift inntil neste team overtar. På grunn av det store varmetapet i forbindelse med heliumdykking, må dykkerne hele tiden tilføres store mengder varmt vann fra overflaten. Det samme gjelder selvsagt pustegass i riktig blanding.

Kostbar jobb

Selve den dykkertekniske del av operasjonen som her er meget grovt skissert – regnes i dag som en kurant affære.

Men så langt øst og nord i havet oppstår nye problemer i forbindelse med sikkerhetsberedskapen. Bergingsoperasjonen må nemlig være selvforsynt. Det betyr at ekspedisjonen – som kan ta opptil tre måneder å fullføre – vil bli enormt kostbar. Bare å leie et dykkerfartøy betyr daglige utgifter på 300.000 kroner. Det innebærer at hele eks-

pedisjonen trolig vil koste 30 – 50 millioner kroner – kanskje mere.

Og selv om Jessop Marine Recoveries får 20 millioner pund (200 millioner kroner) for jobben, skjer det hele etter pokerprinsippet. Finner man ikke gullet, får selskapet ingenting. . . . Hvis man derimot lykkes, betyr det at Keith Jessop kan trekke seg tilbake som en vesentlig rike mann enn i dag.

Hvem står bak

Det synes klart at Jessop Marine Recoveries alene ikke har kapital til å sette i gang sjansespillet. Men selskapet har alliert seg med mektige krefter i den internasjonale finansverden.

Et hemmelighetens slør er senket over hvem som egentlig betaler for den farefulle ekspedisjonen, og ingen av de involverte er villige til å snakke med pressen. For opplysninger henvises man konsekvent til den britiske storavisen Sunday Times, som har fått verdensrettighetene på den eksklusive historien. Avisen skal også ha reportere med når «Stephanieturm» en eller annen gang i slutten av juni, setter kurs mot Barentshavet.

Men det er jo lov til å spekulere.

For å lokalisere vraket av gullkrysseren, samarbeidet for eksempel Jessop Marine med den britiske giganten Racal Electronics – det multinasjonale selskapet som produserer Decca navigasjonsutstyr. Det var eksperter fra Decca-fabrikken som fant vrakets nøyaktige posisjon. Men ingen i Racal Decca Survey Ltd, som selskapet heter, er villig til å bekrefte om de også er med på å finansiere bergingsoperasjonen.

Til å frakte navigasjons- og sonarutstyret ut på havet, hadde Jessop Marine alliert seg med verdens største selskap i offshorebransjen – Offshore Supply Association (OSA) i London – som administrerer en flåte på 40-50 supply- og spesialfartøyer for oljeindustrien til havs. «Dammtor» (870 tonn, bygget 1966) eies av Vereinigte Tanklager und Transportmittel (VTG) i Hamburg – og eier fartøylene med navn som slutter på «. . . .tor» i den mektige OSA-flåten. Fartøylene er registrert i Liberia, men VTG – og dermed OSA – er egentlig et underbruk av det mektige vest-tyske finans- og industrikonglomerat The Preussag Group i Hannover.

Med i Offshore Supply Association er også selskapet DDG Hansa i Bremen, som eier alle fartøyer i OSA-flåten med navn som slutter på «. . . .turm», som trolig skal være moderskipet for ekspedisjonen etter gullet ombord i «Edinburgh.»

USA – kapital?

Endelig har Jessop Marine Recoveries sikret seg samarbeide med det internasjonale kjente dykkerselskapet Wharton Williams i Aberdeen. Bak dette selskapet står bl.a. det amerikanske selskapet Taylor Diving som igjen er et datterselskap av Brown & Root, som man kjenner fra samarbeidet med Statoil og Mobil i norsk sektor av Nordsjøen. Brown & Root er videre et underbruk av entreprenørfirmaet Haliburton – et av verdens aller største selskaper.

Om noen av disse internasjonale finansgigantene også satser penger på Keith Jessops forsøk på å heve gullskatten i Barentshavet, er ukjent. Men det ville være underlig om de innlot seg på dette pokerspillet på 72 grader nord uten noen form for garanti. Vanligvis pleier

Stalins gull til overflaten

multinasjonale kjempekonsern å kaste seg tidlig, hvis sjansen til å få Royal Straight Flush ikke er tilstede. . . .

Til Murmansk

Slik er altså situasjonen i dag: På bunnen av Barentshavet venter seks tonn gull verdt en halv milliard kroner.

Engelskmannen Keith Jessop har fått jobben med å berge gullet. Han har alliert seg med Racal Electronics, Wharton Williams og Offshore Supply Association for å mestre oppgaven – alle med tilknytning til endel av verdens største og rikeste selskaper.

Derfor er sjansen stor for at Jessop bringer Stalins gull til overflaten i løpet av høsten.

I så fall skal skatten under streng bevoktning føres til Murmansk – havnen gullet forlot med «Edinburgh» for snart førti år siden.

Der skal barrene fordeles med to tredje deler til Sovjet og en tredjedel til England.

Det skjer først etter at Keith Jessop har fått sine tjue millioner pund. Men underlig vil det være om ikke en god del av gevinsten havner i hvelvene til de multinasjonale gigantene i Vest-Tyskland, Storbritannia og USA. . . . ■■■

Etter torpederingen driver «Edinburgh» rundt som et synkeferdig vrak med slagside mot babord og tusenvis av tonn vann ombord. Bildet er tatt like før en britisk destroyer gir krysseren nådestøtet tidlig om morgenen 2. mai.

HMS «Edinburgh» slik krysseren så ut før den ble torpedert og forsvant i Barentshavet med seks tonn gull ombord 2. mai 1942.